

Lausunto

08.08.2024

Asia: VN/13118/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Espoo kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Espoon kaupunki ei kannata esitystä toimeentulotuesta aiheutuneiden kustannusten korvausajan lyhentämisestä ja tähän liittyvää Suomen kotoutumispolitiikan toimeenpanosta vastuuta kantavien kuntien toimeentulotukimenojen kasvua.

Esitysluonnoksessa arvioidaan, että mikäli toimeentulotuesta aiheutuneiden kustannusten korvausten korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta yhteen vuoteen, siitä aiheutuisi valtion budjettiin vuodelle 2025 arviolta noin 58 milj. euron säästö, joka pienenee 16 milj. euroon vuonna 2028. Tämä koskisi kotoutumislain 63 §:n nojalla hyvinvointialueelle lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavia ja heidän perheenjäseniään sekä tilapaistia suojelua saavia, joilla on kotikunta.

Esityksessä todetaan, että kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen kohdistuvat vaikutukset riippuvat kuntien kyvystä ja mahdollisuuksista vähentää korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden toimeentulotukiriippuvuutta, minkä ennakoarviointi on vaikeaa. Edelleen luonnoksessa todetaan, että koska toimeentulotukiriippuvuuden vähentäminen edellyttäisi merkittävää työllisyyden kasvua lyhyessä ajassa, on epätodennäköistä, että toimeentulotuen maksamisesta aiheutuvien

kustannusten korvausajan lyhentämisestä aiheutuvat säästöt toteutuisivat täysimääräisesti niin, että kunnille tai hyvinvointialueille ei aiheutuisi kustannuksia.

On helppo yhtyä esitysluonnoksen arvioon siitä, että todennäköisesti kunnat eivät voi välttyä merkittävilta uusilta kustannuksilta merkittävän työllisyyden kasvun kautta. Etenkin, kun kotikuntaoikeuden saaneiden ukrainalaisten, tilapäisen suojelun piirissä olevien henkilöiden siirtyminen työllisyyspalveluiden asiakkaaksi ja sieltä edelleen työelämään on kunnista riippumattomista syistä poikennut voimakkaasti muista kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneista ryhmistä (mm. oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat), ei tästä aiheutuvia kustannuksia ole kohtuullista siirtää kuntien maksettavaksi.

Tilapäistä suojelua koskevan EU-direktiivin käyttöönoton jälkeen olisi ollut vuosi aikaa muuttaa työmarkkinatukea koskevaa lainsäädäntöä niin, että kuntiin vastaanottokeskuksessa 12 kuukautta vietettyään siirtyvät, tilapäisen suojelun piirissä olevien henkilöiden toimeentulo olisi palkkatulojen puuttuessa järjestetty ensisijaisesti työmarkkinatuen kautta. Tämä olisi tuonut mukanaan voimakkaan kannustimen ko. henkilöille siirtyä mahdollisimman pian työllisyyspalveluiden ja esimerkiksi työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen piiriin. Nyt lainsäädännön mukaan viimesijaiseksi tarkoitettu toimeentulon turva, eli toimeentulotuki, on niille kotikuntaoikeuden saaneille tilapäisen suojelun piiriin kuuluville henkilöille, jotka eivät saa toimeentuloaan työstä, tosiasiaa ensisijainen toimeentulon turva. Kaikista tulonsiirroista toimeentulotukea pidetään yleisesti kaikkein eniten passivoivana tukimuotona, joka soveltuu heikosti työllisyyden edistämiseen.

Todennäköisesti koko hallituksen esitysluonnoksessa arvioitu ”säästö” (esityksen arvion mukaan 58 miljoonaa euroa vuonna 2025) siirtyy tosiasiallisesti niiden kuntien maksettavaksi, jotka ovat vastanneet valtionhallinnon vetoonuksien ukrainalaisten rohkaisemisesta kuntalaiseksi ryhtymiseksi.

Uudet kustannukset eivät jakaannu tasaisesti kuntakenttään. Kustannuslisäys kohdentuu niihin kuntiin, jotka kantavat eniten vastuuta Suomen kotoutumisen edistämisen toimeenpanosta.

Esitysluonnoksessa tunnistetaan, että korvausajan lyhentämisellä ei olisi heikentäviä vaikutuksia kuntatalouteen, mikäli kunnat pystyvät kotoutumista ja työllistymistä edistävillä toimillaan vähentämään näiden korvausten piirissä olevien kuntalaisten toimeentulotukiriippuvuutta. Tämän ajatuksen uskottavuutta arvioitaessa on hyvä muistaa, että vuoden 2025 alussa voimaan astuvan, kotoutumisen edistämisestä säädetyn lain mukaan kunnille on tulossa kotoutumisajan lyhentämisen kautta kohderyhmästä riippuen 25–33 prosentin leikkaukset ns. kuntakorvauksiin, joilla näitä kotoutumista edistäviä toimia rahoitetaan.

Keskeisin yksittäinen työllisyys- ja kotoutumispolitiikan instrumentti, jolla esitysluonnoksen kohderyhmän työmarkkina-asemaa kohennetaan Suomen kotoutumisen tukemisen järjestelmässä, on työvoimapolitiittinen kotoutumiskoulutus. Uudenmaan ELY-keskuksesta toukokuussa 2024

saatujen tietojen mukaan kotoutumiskoulutukseen Uudellemaalle myönnetyt määrärahat eivät vastaa palvelutarpeita ja palveluiden hintoja vuonna 2024. Joulukuussa 2023 kasvua verrattuna joulukuuhun 2022 oli 58,2 % ja maaliskuussa 2024 kasvua oli vuodentakaiseen 45,5 %. Koulutuksia hankittaessa ennuste asiakasmäärän kasvulle oli 20 %.

Toimeentulotukeen esitetty rahoituspohjan muutos (kuntien maksuosuuden kasvattaminen), kotoutumisen kuntakorvausten leikkaukset sekä karkeasti alimitoitettu kotoutumiskoulutuksen resurssointi osuvat ajallisesti yhteen sen kanssa, että kuntien kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä astuu voimaan kotoutumisen edistämisestä säädetyn lain kokonaisuudistuksen myötä vuoden 2025 alussa.

Erilaisten rahoitusheikennyksien, kasvavien kuntien vastuiden sekä erityisesti suurissa kaupungeissa hyvin nopeana jatkuvan maahanmuuttajaväestön kasvun myötä Suomen kotoutumispolitiikan uskottavuus horjuu. Tämä on vakavaa tilanteessa, jossa Suomen kipeästi kaivattu työllisyyden kasvu nojaa puhtaasti ulkomaalaistaustaisen väestön työllisyyden kasvuun. Vuosien 2000–2021 aikana työllisyyden nettokasvusta tuli Suomessa 113 % ulkomaalaistaustaisten työllisyyden kasvusta.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan ”valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita”.

Hallituksen esitysluonnos ei sisällä tietoa siitä, miten siinä ehdotettujen kuntien toimeentulotukimenojen kasvu kompensoitaisiin täysimääräisesti kunnille. Täten esitysluonnoksen voi katsoa olevan ristiriidassa hallitusohjelman kanssa.

Haapalehto Teemu
Espoon kaupunki